FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT NIAL FENNELLY

fremsat den 6. februar 1997 *

1. Har statsborgere fra tredjelande, der er gift med EF-arbejdstagere, som ikke har udnyttet deres ret til fri bevægelighed i henhold til EF-traktaten, samme rettigheder som ægtefæller til EF-arbejdstagere, som har udnyttet denne ret? Har Domstolens hidtidige praksis om omvendt forskelsbehandling betydning i »et Fællesskab på vej mod Den Europæiske Union«? Dette er i det væsentlige indholdet af de præjudicielle spørgsmål, som en tysk arbejdsret har forelagt Domstolen i tvister, der verserer mellem to fremmedsprogslektorer og deres arbejdsgiver.

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

2. Kari Uecker er norsk statsborger og har siden 1974 været ansat i forskellige stillinger som lærer i norsk, fortrinsvis i Forbundsrepublikken Tyskland. Hendes ægtefælle er tysk statsborger; forelæggelseskendelsen indeholder ikke oplysninger om, at han på noget relevant tidspunkt har haft beskæftigelse uden for denne medlemsstat. Den 24. september 1990 underskrev Kari Uecker en kontrakt med Land Nordrhein-Westfalen om ansættelse som fremmedsprogslektor ved nordisk institut ved universitetet i Münster. Af en række grunde, som var anført i kontraktens § 4, var ansættelsen tidsbegrænset til den 30. september 1994. Under henvisning til såvel Domstolens dom i Spotti-sagen [1] som artikel 28 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 (herefter »EØS-aftalen«) [2] fik Kari Uecker ved den lokale arbejdsret medhold under en sag, hvorunder hun bestred, at ansættelsesforholdet gyldigt kunne tidsbegrænses, hvorved retten tillige henviste til artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet [3] (herefter »forordning nr. 1612/68« eller »forordningen«). Land Nordrhein-Westfalen appellerede afgørelsen.

3. Ved kendelse af 26. januar 1996 forelagde Landesarbeitsgericht Hamm (arbejdsret i anden instans) følgende spørgsmål for Domstolen:

»1) Kan en person — der ikke selv er statsborger i en medlemsstat — men hvis ægtefælle er statsborger i den medlems-

1 — Dom af 20.10.1993, sag C-272/92, Sml. I, s. 5185.

2 — EFT 1994 L 1, s. 1.

3 — EFT 1968 II, s. 467.

* Originalsprog: engelsk.

stat, hvori ægtefællerne bor, og hvor den ægtefælle, der er statsborger i medlemsstaten, udøver erhvervsmæssig beskæftigelse, påberåbe sig den ret, der er sikret ved artikel 11 i forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet?

Giver artikel 7, stk. 1, i forordning (EØF) nr. 1612/68, sammenholdt med EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, en arbejdstager i en medlemsstat, i hvilken han har statsborgerskab, ret til samme behandling som arbejdstagere, der er statsborgere i en anden medlemsstat, og indebærer dette, at en national retsregel, som EF-Domstolen har erklæret uanvendelig over for de sidstnævnte arbejdstagere, heller ikke kan finde anvendelse i forhold til statens egne statsborgere og disses ægtefæller, der ikke er statsborgere i en medlemsstat?«

2) Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende:

Omfatter denne ret for den af ægtefællerne, der ikke er statsborger i en medlemsstat, til på hele den pågældende medlemsstats område 'at udøve enhver lønnet beskæftigelse', et krav vedrørende beskæftigelses- og arbejdsbetingelser — navnlig for så vidt angår betingelserne for, at et ansættelsesforhold gyldigt kan tidsbegrænses — på at opnå samme behandling fra en arbejdsgivers side i den pågældende medlemsstat, som den af ægtefællerne, der er statsborger i medlemsstaten, har krav på fra arbejdsgiveren?

4. Vera Jacquet er russisk statsborger og har siden 1988 haft forskellige ansættelser som lærer i russisk ved universitetet i Bochum. Hendes ægtefælle er tysk statsborger og har ifølge oplysningerne i sagen ikke på noget relevant tidspunkt haft beskæftigelse uden for Forbundsrepublikken Tyskland. Vera Jacquet underskrev den 14. marts 1994 en kontrakt med Land Nordrhein-Westfalen om ansættelse som fremmedsprogslektor i russisk ved universitetet i Bochum. Kontrakten var ifølge § 1 tidsbegrænset til den 30. september 1996 »for at sikre aktuel berøring med den sproglige situation i hjemlandet«. Under henvisning til bl. a. artikel 11 i forordning nr. 1612/68 og artikel 7 i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér [4] anlagde Vera Jacquet sag, hvorunder hun anfægtede kontraktens tidsbegrænsning, men fik ikke medhold. Vera Jacquet appellerede afgørelsen.

3) Såfremt tillige spørgsmål 2 besvares bekræftende:

4 — EFT 1970 II, s. 348.

5. Ved kendelse af 1. marts 1996 forelagde Landesarbeitsgericht Hamm tre præjudicielle spørgsmål for Domstolen, der er identiske med de spørgsmål, retten tidligere havde forelagt i Uecker-sagen.

6. Der er indgivet skriftlige indlæg af Kari Uecker i sag C-64/96, af Vera Jacquet i sag C-65/96 og i begge sager af Den Franske Republik, Forbundsrepublikken Tyskland og af Kommissionen.

II — Fællesskabsretlige bestemmelser

7. I femte betragtning til forordning nr. 1612/68 hedder det bl. a., at »alle hindringer, der står i vejen for arbejdskraftens bevægelighed, skal endvidere fjernes, især med henblik på at arbejdstageren kan samles med sin familie i modtagerlandet og betingelserne for denne families integration i modtagerlandets miljø«.

8. Artikel 7, stk. 1 er således affattet:

»En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, må ikke på grund af sin nationalitet behandles anderledes på de øvrige medlemsstaters område end indenlandske arbejdstagere med hensyn til beskæftigelses- og arbejdsvilkår, navnlig for så vidt angår aflønning, afskedigelse og, i tilfælde af arbejdsløshed, genoptagelse af beskæftigelse i faget eller genansættelse.«

9. Artikel 10, stk. 1, bestemmer:

»Følgende personer har uanset nationalitet ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område:

a) hans ægtefælle og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af ham

b) arbejdstagerens og hans ægtefælles slægtninge i opstigende linje, når disse forsørges af ham.«

10. Artikel 11 er således affattet:

»I tilfælde, hvor en statsborger i en medlemsstat har lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed på en anden medlemsstats område, har ægtefællen og børn, der er under 21 år eller forsørges af ham, ret til at udøve

enhver lønnet beskæftigelse på hele denne medlemsstats område, selv om de ikke har statsborgerret i en medlemsstat.«

III — Gennemgang

11. Det fremgår umiddelbart, at Kari Uecker's og Vera Jacquet's situation (herefter »arbejdstagerne«) ikke er omfattet af den engelske version af artikel 11 i forordning nr. 1612/68, da bestemmelsen udtrykkeligt kun omfatter ægtefæller (og børn, der forsørges) til »en statsborger i en medlemsstat«, der »har lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed *på en anden medlemsstats område*« (min fremhævelse), og da ingen af ægtefællerne tilsyneladende har haft beskæftigelse uden for Tyskland. Det fremgår imidlertid, at ordet »anden« mangler i den tyske version af den bestemmelse, som den nationale ret henviste til; i denne version hedder det i den fremhævede passage blot »på en medlemsstats område« (»im Hoheitsgebiet eines Mitgliedstaates«). Den tyske version svarer således til den nederlandske (»op het grondgebied van een Lid-Staat«), den franske (»sur le territoire d'un État membre«), den italienske (»sul territorio di uno Stato membro«), den græske (»στήν πικράτεια νός Κράτους μέλους«) og den portugisiske (»no território de um Estado-membro«), hvorimod den engelske version svarer til den danske (»på en anden medlemsstats område«), den spanske (»en el territorio de otro Estado miembro«), den svenske (»en annan medlemsstats territorium«) og den finske version (»toisen jäsenvaltion alueella«).

12. Spørgsmålet om, hvorledes bestemmelsen skal fortolkes, kan ikke besvares alene på grundlag af dens ordlyd, og som Domstolen for nylig fastslog med hensyn til en tilsvarende sproglig uoverensstemmelse i Merck-sagen, må der derfor lægges vægt på »den almindelige opbygning af og formålet med de retsforskrifter, de pågældende bestemmelser indgår i« [5]. Selv om det kan forekomme overraskende, at den sproglige uoverensstemmelse imellem de forskellige sproglige versioner af denne vigtige bestemmelse ikke udtrykkeligt er blevet forelagt Domstolen i de forløbne 23 år, er spørgsmålet ikke vanskeligt at besvare.

13. Afsnit III (»arbejdstagerens familie«) i forordningens første del (»beskæftigelsen og arbejdstagerens familie«) indeholder tre artikler. Artikel 10, der omhandler ret til bopæl for familiemedlemmer til EF-arbejdstagere, der »er beskæftiget på en anden medlemsstats område«, herunder familiemedlemmer, der er statsborgere i tredjelande, synes ikke at indeholde samme sproglige anomali som artikel 11. Det samme er tilfældet med artikel 12, der ligeledes gør beskæftigelse eller tidligere beskæftigelse på en anden medlemsstats område til en betingelse for, at børn af en EF-arbejdstager har denne ret. Det er ganske vist korrekt, at artikel 11 giver familiemedlemmer til en person, der enten udøver selvstændig virksomhed, eller som er beskæftiget som arbejdstager, ret til at tage beskæftigelse, men det kræves i samtlige tilfælde, at den person, der er hjemmehørende i Fællesskabet, skal være beskæftiget eller have haft beskæftigelse i en anden medlemsstat end den, hvori han har statsborgerskab.

5 — Domstolens dom af 5.12.1996, forenede sager C-267/95 og C-268/95, Sml. I, s. 6285.

14. At artikel 11 bør fortolkes under hensyn til de øvrige bestemmelser i afsnit III i forordningens første del [6] har støtte i Domstolens praksis, navnlig i Diatta-dommen [7]. Forordningens indhold og formål beskrives i dommens præmis 15 og 21 således:

»Forordningen indgår i en række forskellige regelsæt, hvis formål det er at bidrage til, at de i traktatens artikel 48 opstillede mål kan føres ud i livet. Forordningen skal derfor bl. a. gøre det muligt for arbejdstagerne frit at bevæge sig på andre medlemsstaters områder og tage ophold dér for at udøve en beskæftigelse.

...

Hvad angår artikel 11 i forordning nr. 1612/68, fremgår det af selve ordlyden, at den ikke hjemler nogen selvstændig ret til ophold for den vandrende arbejdstagers familiemedlemmer, men kun en ret til på hele den pågældende medlemsstats område at udøve enhver form for lønnet beskæftigelse. Forordningens artikel 11 kan derfor ikke antages at hjemle en opholdsret, der er uafhængig af, om de i artikel 10 opstillede betingelser er opfyldt.«

15. Efter min opfattelse følger det heraf, at det ikke under de omstændigheder, der gør sig gældende i de foreliggende sager, ville være til fremme af formålene hverken med forordning nr. 1612/68 eller traktatens artikel 48, som forordningen blev vedtaget til gennemførelse af, såfremt en EF-arbejdstagers ægtefælle, der er statsborger i et tredjeland, får ret til at udøve beskæftigelse i den medlemsstat, hvor arbejdstageren er statsborger; det ville ikke, som det hedder i forordningens femte betragtning, fjerne »hindringer, der står i vejen for arbejdskraftens bevægelighed«. Den omstændighed, at arbejdstagerens ægtefælle, ikke har ret til at tage beskæftigelse, påvirker ikke på nogen måde situationen for en arbejdstager, der ikke har udnyttet sin ret til fri bevægelighed.

16. Det har længe været fast praksis ved Domstolen, at »traktatens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed ... ikke [kan] anvendes på en medlemsstats rent interne forhold, dvs. forhold, hvor der ikke er nogen forbindelse med de situationer, som fællesskabsretten tager sigte på« [8]. Det samme gælder for forordning nr. 1612/68; i Morson og Jhanjan-dommen fastslog Domstolen udtrykkeligt, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et familiemedlem, som er statsborger i et tredjeland, og som ellers ville være omfattet af forordningens artikel 10, indrejse eller tage ophold på medlemsstatens område, når arbejdstageren aldrig har udnyttet sin ret til fri bevægelighed inden for Fællesskabet [9].

6 — Dette betyder ikke, at de enkelte bestemmelsers personlige anvendelsesområde nødvendigvis er identisk for samme kategori af familiemedlemmer til arbejdstageren, jf. dom af 4.5.1995, sag C-7/94, Sml. I, s. 1031.

7 — Dom af 13.2.1985, sag 267/83, Sml. s. 567.

8 — Domstolens dom af 28.3.1979, sag 175/78, Saunders, Sml. s. 1129, præmis 11; jf. endvidere dom af 28.1.1992, sag C-332/90, Steen, Sml. I, s. 341, præmis 9, af 22.9.1992, sag C-153/91, Petit, Sml. I, s. 4973, af 16.12.1992, sag C-206/91, Koua Poirrez, Sml. I, s. 6685, præmis 10, og af 16.1.1997, sag C-134/95, USSL n° 47 di Biella, Sml. I, s. 195.

9 — Domstolens dom af 27.10.1982, forenede sager 35/82 og 36/82, Sml. s. 3723, præmis 18; jf. endvidere dom af 17.12.1987, sag 147/87, Zaoui, Sml. s. 5511, præmis 15.

17. Den fortolkning af artikel 11, som jeg foreslår, blev klart tiltrådt af Domstolen i Gaal-sagen [10]. Domstolen fastslog, at kredsen af berettigede i henhold til artikel 10, stk. 1, omfattede »ægtefællen til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en *anden* medlemsstats område og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af ham« (min fremhævelse). Domstolen udtalte endvidere, at »i medfør af forordningens artikel 11 har samme personkreds ret til at udøve enhver lønnet beskæftigelse på hele denne anden medlemsstats område« [11].

18. Efter min opfattelse vil den fortolkning, som den forelæggende ret har foreslået, medføre, at udtrykket »på en anden medlemsstats område«, som findes i fire oprindelige sprogversioner, ville miste sin egentlige betydning. Med traktatens artikel 48, stk. 1, søges arbejdskraftens frie bevægelighed »inden for Fællesskabet« gennemført; det er klart, at forordningens artikel 11 ikke i dens nuværende form medfører, at ægtefællen til en EF-arbejdstager, der er beskæftiget i et tredjeland, blev tillagt rettigheder i denne stat. Dette ville indebære, at kravet om, at en arbejdstager fra en af Fællesskabets medlemsstater skal være beskæftiget på Fællesskabets område — der følger af den af arbejdstagerne foreslåede fortolkning af artikel 11 — blev overflødigt.

19. Forklaringen på, hvorfor ordet »anden« ikke findes i artikel 11, der fastlægger EF-arbejdstagerens beskæftigelsesstat, er snarere juridisk arkæologi end fortolkning [12]. Det forekommer mig imidlertid væsentligt, at det af anden betragtning til forordning nr. 1612/68 fremgår, at den blev vedtaget for at »fuldføre de foranstaltninger, som gradvis er gennemført inden for rammerne af Rådets forordning nr. 15 om de indledende foranstaltninger til gennemførelse af arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet og Rådets forordning nr. 38/64/EØF af 25. marts 1964 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet«. I de tilsvarende bestemmelser i de tidligere retsakter, dvs. artikel 12 i forordning nr. 15 fra 1961 [13] og artikel 18 i forordning nr. 38/64/EØF [14] hed det udtrykkeligt, at retten for ægtefællen og de børn, der forsørgedes, til at udøve beskæftigelse var undergivet en betingelse om, at arbejdstageren udøvede indtægtsgivende virksomhed på en *anden* medlemsstats område.

20. I begge forelæggelseskendelser har den nationale ret anført, at den »ikke kan tilslutte sig denne opfattelse af, hvad der i fællesskabsretlig henseende er irrelevant i retsforholdet mellem en medlemsstat og dennes egne statsborgere«, navnlig at en statsborger i en medlemsstat ikke kan påberåbe sig fællesskabsretten i forhold til sin hjemstat. For det

10 — Sag C-7/94, dommens præmis 17, jf. ovenfor, note 6.

11 — I visse andre sproglige versioner (end den engelske, o. a.) er formuleringen af denne præmis endnu klarere; f.eks. hedder det i den franske version af dommen »l'ensemble du territoire de cet *autre* État« (min fremhævelse).

12 — Det er bemærkelsesværdigt, at ordet »anden« er indeholdt i artikel 11 i Kommissionens forslag (JO 1967, 145, s. 11), og at hverken Europa-Parlamentet eller Det Økonomiske og Sociale Udvalg forslog det slettet (jf. JO 1967, 268, s. 11, og JO 1967, 298, s. 17).

13 — Rådets forordning af 16.8.1961, JO 1961, 57, s. 1073.

14 — JO 1964, 62, s. 965.

første kan en statsborger i en af Fællesskabets medlemsstater påberåbe sig rettigheder, der afledes af fællesskabsretten også i forhold til deres hjemstat for så vidt angår faktiske situationer, der er reguleret i fællesskabsretten. Som Domstolen kendte for ret i Knoors-sagen, »[ville] den frie bevægelighed for personer, etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser ... [der er] grundlæggende friheder i Fællesskabets system ... ikke fuldt ud kunne gennemføres, såfremt medlemsstaterne kunne undlade at anvende fællesskabsretlige bestemmelser på de af deres statsborgere, som har udnyttet disse muligheder for bevægelighed« [15]. Den almindelige regel var formuleret på følgende måde i Scholz-dommen: »Enhver statsborger i en medlemsstat, som har gjort brug af sin ret i henhold til arbejdskraftens frie bevægelighed, og som har haft beskæftigelse i en anden medlemsstat, er således omfattet af anvendelsesområde[t for forordning nr. 1612/68 og traktatens artikel 48], uanset sin bopæl og sit statsborgerskab« [16]. Det fremgår for det andet klart af Domstolens ovenfor anførte praksis, navnlig Diatta-sagen, at de rettigheder, der følger af forordningens artikel 11, er afledte rettigheder, samt at en ægtefælle fra et tredjeland kun kan udnytte disse rettigheder, såfremt den pågældendes ægtefælle er omfattet af en situation, der er reguleret af fællesskabsretten.

21. Det er herefter min opfattelse, at artikel 11 i forordning nr. 1612/68 skal fortolkes således, at når ægtefællen til en EF-arbejdstager er statsborger i et tredjeland, kan denne kun påberåbe sig rettigheder i henhold til denne bestemmelse, såfremt arbejdstageren har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig virksomhed i en anden medlemsstat end den, arbejdstageren er statsborger i.

22. Såfremt Domstolen måtte være sindet at følge min indstilling om, at det første spørgsmål skal besvares benægtende, følger det af forelæggelseskendelsens ordlyd, at det er ufornødent at besvare det andet og tredje spørgsmål. I begrundelsen for det tredje spørgsmål rejser den nationale ret imidlertid et spørgsmål af mere generel interesse, der — hvis rettens synspunkter tiltrædes — kunne have betydning for Domstolens besvarelse af det første spørgsmål, hvorfor jeg kort vil gennemgå det.

23. Forholdet er beskrevet på samme måde i de to forelæggelseskendelser, nemlig således:

»... spørgsmålet [er], om de grundlæggende principper for et Fællesskab på vej mod Den Europæiske Union, fortsat tillader, at en national retsregel, som Domstolen har erklæret i strid med fællesskabsretten, idet den udgør en overtrædelse af EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, fortsat kan finde anvendelse i forhold til statens egne statsborgere og disses ægtefæller fra tredjelande.«

15 — Dom af 7.2.1979, sag 115/78, Sml. s. 399, præmis 19 og 20.
16 — Dom af 23.2.1994, sag C-419/92, Sml. I, s. 505, præmis 9.

I denne sammenhæng havde den nationale ret tidligere henvist til Spotti-dommen [17], hvori Domstolen udtalte, at det var i strid med traktatens artikel 48, stk. 2, at anvende § 57b, stk. 3, i den tyske Hochschulrahmengesetz (tysk rammelov for højere læreanstalter) på en kontrakt mellem Freistaat Bayern og en lektor i fremmedsprog, der var italiensk statsborger; tidsbegrænsningen af de kontrakter, der er omtvistede under nærværende sager, er ligeledes begrundet med henvisning til § 57b, stk. 3, i Hochschulrahmengesetz.

24. Det problem, som den forelæggende ret hermed rejser, angår navnlig forholdet mellem traktaten og bestemmelser i national ret, der er uforenelige med traktaten, efter at traktaten om Den Europæiske Union trådte i kraft. Henset til min besvarelse af det første spørgsmål kan arbejdstagerne i denne sag kun påberåbe sig Spotti-dommen til støtte for deres indsigelse mod tidsbegrænsningen af deres kontrakter, såfremt traktaten om Den Europæiske Union har medført en ændring af dette forhold. Uanset hvilken betydning indførelsen af Den Europæiske Union ifølge artikel A i traktaten om Den Europæiske Union måtte have for fællesskabsrettens anvendelse, er det klart, at den ikke i nogen for nærværende sag relevant henseende har bevirket en ændring af hverken forholdet eller anvendelsesområdet for de fællesskabsretlige bestemmelser om den frie bevægelighed for personer.

25. Forholdet mellem direkte anvendelige bestemmelser i fællesskabsretten og nationale bestemmelser om samme spørgsmål kan udledes af Domstolens domme om fællesskabsrettens forrang, navnlig dommene i sagerne Costa mod ENEL [18], Simmenthal [19] og Factortame I [20]. I Simmenthal-sagen fastslog Domstolen, at det af forrangsprincippet fremgår, at fællesskabsbestemmelser »ikke blot, alene i medfør af deres ikrafttræden, bevirker, at enhver modstridende bestemmelse i den eksisterende nationale lovgivning uden videre bliver uanvendelig, men også — for så vidt som disse bestemmelser og retsakter, der gælder på den enkelte medlemsstats område — at nye nationale love ikke gyldigt kan udstedes, i det omfang de måtte være uforenelige med fællesskabsreglerne« [21]. På den anden side indeholder traktaten intet, der kan forhindre en medlemsstat i at anvende en national bestemmelse på et rent internt forhold, der derfor ligger uden for fællesskabsrettens anvendelsesområde, uanset at bestemmelsens anvendelse på et forhold, der er omfattet af fællesskabsretten, måtte anses for uforeneligt med traktaten. Jeg finder, at hverken traktatens almindelige opbygning eller ordlyden af artikel M, hvorefter »intet i nærværende traktat ... berører traktaterne om oprettelse af De Europæiske Fællesskaber ...«, med undtagelse af de særlige bestemmelser om ændring heraf, taler imod, at traktaten om Den Europæiske Union skulle have ændret forholdet mellem fællesskabsretten og national ret, som anført af den forelæggende ret.

26. Såvel Frankrig som Tyskland har i deres indlæg indgående behandlet spørgsmålet om

17 — Sag C-272/92, anført ovenfor i note 1.

18 — Dom af 15.7.1964, sag 6/64, Sml. 1954-1964, s. 531, org. ref.: Rec. s. 1141.

19 — Dom af 9.3.1978, sag 106/77, Sml. s. 629.

20 — Dom af 19.6.1990, sag C-213/89, Sml. I, s. 2433.

21 — Sag 106/77, præmis 17, anført ovenfor i note 19.

en eventuel anvendelse af EØS-aftalen på de faktiske omstændigheder, der gælder for Kari Uecker, idet hun er norsk statsborger, og som sådan under visse omstændigheder ville kunne påberåbe sig dennes artikel 28. Uanset at den nationale ret var helt klar over denne hjemmel, undlod den bevidst at forelægge Domstolen spørgsmål herom og udtalte udtrykkeligt, at Kari Uecker ikke kunne påberåbe sig EØS-aftalen i den mellem hende og Land Nordrhein-Westfalen verserende tvist. Under disse omstændigheder er det min opfattelse, at Domstolen ikke har kompetence til under den foreliggende sag at undersøge spørgsmål i relation til EØS-aftalen, og at en sådan undersøgelse måtte anses for et indgreb i den nationale rets kompetence i henhold til traktatens artikel 177 [22]. Den forelæggende ret eller enhver anden national ret, der måtte behandle Kari Uecker's sag, har selvfølgelig mulighed for at forelægge Domstolen et sådant spørgsmål [23].

IV — Forslag til afgørelse

27. På grundlag af det således anførte finder jeg det ufornødent at besvare Landesarbeitsgericht Hamm's andet og tredje spørgsmål, mens det første spørgsmål bør besvares således:

»Artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet skal fortolkes således, at såfremt ægtefællen til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, er statsborger i et tredjeland, kan ægtefællen kun påberåbe sig de rettigheder, der er hjemlet i bestemmelsen, hvis arbejdstageren har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig virksomhed på en anden medlemsstats område end den, arbejdstageren er statsborger i.«

22 — Domstolens dom af 5.10.1988, sag 247/86, Alsatel, Sml. s. 5987, præmis 8.

23 — Om den tidsmæssige anvendelse af EØS-aftalen, jf. Rettens dom af 26.10.1995, sag T-185/94, Geotronics mod Kommissionen, Sml. II, s. 2795, der verserer som appelsag for Domstolen (jf. generaladvokat Tesauro's forslag til afgørelse af 30.1.1997 i sag C-395/95 P, Sml. I, s. 2271).